

Kesik Baş

Hüseyin Rahmi
Gürpınar

Herkes satmakla, kırdırmakla, Ali'nin külahını Veli'ye, Veli'ninkini Ali'ye giydirmekle meşgul... Lakin artık satacak şey, kırdıracak kâğıt, kolaylıkla külah giyecek insan da kalmadı. Çok adam elleri böğründe bir memurluk arıyor. Memur olanlar aylıksızlıktan sürekli oruca talim etmekle birlikte başka işler bulmak için dolaşıyorlar. Herkes bir lokma ekmeğin peşinde... Evvelden para aslanın ağzında idi. Şimdi nerede olduğu malum değil... Galiba akıllı aslanlar vaktiyle onu yuttular. Vücutlarının en derinlerine indirdiler. Sindirim bozukluğu çekecekler sandık amma boş lakırdı, bir şey olmuyorlar... İş tamam para yutma tasımında, aslan olabilmekte...

Birçok şeyler var ki anlamlarındaki eski şiddeti, kuvveti kaybettiler. Mesela yağlı fesle, yamalı potinle, pejmürde kıyafetle gezmek hiç ayıp değil... Ödünç para alıp ödememek, borç yığılınca bakkalı, kasabı değiştirmek, geçim gereği şöyle böyle yalan söylemek, hatta masumca ufak tefek hırsızlıklar yapmak, genel affa erişen teklifsizliklerden sayılıyor. Çünkü başka türlü yaşamak mümkün değil... Kim kimi aldataabilirse... Altta kalanın canı çıksın.

Bazı bilgelerin söylediklerine göre ahlak, geçime, daha açık deyimiyle yiyeceğe, içeceğe bağlı imiş... İnsaf ediniz, bu kadar karışık, bozuk yiyecek ve içecekler içinde temiz huylu kalmak mümkün mü? İnsan bir defa kazıklanır. İki defa aldanır fakat üçüncüsünde, dördüncüsünde kendi de

başkalarını dolaba getirmese öyle bir çevrenin ahengi, daha doğrusu ahenksizliği içinde bunalır, yaşayamaz. Ahlsızlık da mide fesadı gibidir. Bir kere bozuldu mu artık düzelmez.

Nafiz Efendi, zavallı adam, zamanın zarureti içinde cayır cayır kavrulanlardan biridir. Evvelden masrafını gelirine uydurmuş, beyler gibi geçiniyordu. Şimdi her şey bir yana, akşamları en zaruri ihtiyaçtan sayılan üç okka ekmek parası belini küttedek kırıyor. Şairin dediği gibi, *Viran olası hanede evlad ü iyal var*'dı.¹ Her akşam bulup buluşturup götürmeli.

Zaruret ağır ağır sıkışan bir cendere gibi her gün bir parça daha işkencesini arttırıyor, kendilerinden daha fazla dayanma gücü, sağlamlık istiyordu.

Nafiz Efendi, bütün bu sıkıntılara yalnız bir şeyle katlanabiliyordu. İçkiyle... Her akşam Langa'nın Havuzlu'sunda ihtiyaç elemlerini birkaç kadehin, para bulabildiği zamanlar birkaç şişenin içinde boğuyor, evine o duvar senin, bu duvar benim, şarkı söyleyerek geliyordu.

Bu hoppaca sarhoşluk onun yaşına hiç uygun değildi. Yaş kırk beşi geçmiş, saça, sakala kır serpmiş, hayatın kayınpederlik, büyükbabalık mevsimine gelmişti. Bu içki iptilasından dolayı son zamanlarda kayınvalidesi Refia Hanım'la geçimsizlikleri pek arttı. Kadın rast geldiği eşine dostuna derdini yanıyordu.

“Hanım hanım, bizim zirzop damat evlere şenlik, yaşlandııkça azıyor, hoppalaşıyor... Artık ondan bize hayır kalmadı. Kırkından sonra azanı teneşir paklar...” başlangıcıyla söze girişiyor, anlatıyor ağlıyor, ağlıyor anlatıyordu.

1 “Viran olası evde çoluk çocuk var.”

Evet, damadının adını Zirzop koymuştu. O şimdi mahallede Nafiz isminden çok, kaynanasının kendine hediye ettiği bu alaycı takma adıyla anılıyordu.

Nafiz Efendi, birkaç gün keyif çatacak para bulamadı. İki-üç akşam meyhaneciyi astı. Artık bu ispiro ticarethaneleri arasından geçemiyordu. Krediyi düzelterek kafayı tütsüleyebilmek için birkaç kuruşa ihtiyaç vardı. Bu parayı bulmak müşkülün de üstünde idi. Düşündü, taşındı, kayınvalidesinin üç-dört yüz kuruşluk dul maaşının aylık koçanını aşırılmayı kurdu. O evde yokken, dolabına anahtar uydurdu. Meramına erdi. Fakat kadın hakikati duyunca bir kızılca kıyamettir kopacak, yalnız ev değil, belki bütün mahalle yerinden kalkıp oturacaktı.

Nafiz Efendi, bu dünya kaygısını zihninde öldürecek iksiri çeksün de, isterse yerküre yörüngesini şaşırırsın, umrunda değildi. Koçanı bir sarrafa kırdırdı. O akşam Havuzlu'nun bir köşesine kuruldu. Önüne mezeleri dizdi. Kadehleri birbiri arkasına yuvarladıkça bu felaket, bu zaruret âleminin, beynini kemiren endişeleri hafifliyor, dünyanın her bakışta yürek yakan manzaraları değişiyor, şimdiye kadar seçemediği beklenmedik yönlerden ümit tebessümleri bile belirliyordu.

Bu ateş gibi sıvıyı içtikçe beynini saran şey neşe miydi? Ne idi? Güya birkaç gündür kendinde değilmiş de şimdi kadehleri midesine döktükçe ağır ağır kendini buluyor gibiydi. O kendini böyle bulmaya uğraşırken etraftan gelen seslerin perdeleri yükseliyor, konular tuhaflaşıyor, kahkahalar artıyor, güya hep ötekiler kendilerini kaybediyorlardı.

Bir aralık yanı başında cereyan eden konuşmaya kulak verdi. Birkaç genç şöyle konuşuyorlardı:

“Bu aralık zamanın bütün akıllı adamları, ruhlarla meşgul... Dirileri düşünen yok...”

“Onun sebebi var...”

“Nedir?”

“Amerikalı ünlü mucit Edison, ruhlarla haberleşme imkânını verecek bir alet icadıyla uğraşılıyor da onun için...”

“Laf...”

“Laf maf... Edison gibi ünü yüksek bir mucit ortaya böyle bir söz fırlatırsa bu, hakikate ne kadar aykırı duran bir durum olsa yine kayıtsızca karşılanamaz... Herkese bir türlü lakırdı söyler... İşte ruhlarla zaten haberleştiklerini iddia eden birçok şarlatanın yüzlerini güldürecek bir haber...”

“Evet... Ona uygulanacak bir aletin icadından önce ruhun ne olduğunu kesinlikle belirlemek lazım gelir... Dinsizler için ruh yoktur. Büsbütün anlamsız bir kelimedir. Dindarlar için ise ruh, Allah’ın en büyük sırlarıyla çevrili ve bazı mutasavvıflarca Allah’ın kendisi ile ilgili cismani olmayan, hoş bir şeydir. Dolayısıyla Edison gibi bilginlerin, ruhu makine başına çağırıp söyletebilmeleri için onun bu iki telkinin dışında üçüncü niteliğini ispat etmeleri gerekir. Ruh, dünyevi dilini cesedinde bırakıp gidiyor. Onun manevi dilini ise hiçbir makine söyletmez... Çünkü sonra dünyanın altı üstüne gelir... İşit de böyle şeylere inanma, Allah’ın sırrı olan ruh, dünya bilginlerinin laboratuvarlarında, fizik havanlarına, şişelere, kimya borularına, imbiklerine giremez. Girdi derlerse inan ki bu şeytandır.”

Sarhoşlar hep bir ağızdan gülüştiler. Sonra içlerinden biri dedi ki: “Canım, Edison’un icat etmeye uğraştığını ilan ettiği bu son ruhlarla haberleşme makinesinin içinde ne cin var, ne şeytan, ne mübalağa ne de yalan. İşin aslını bilmiyorlar, hakikatin kimse farkında değil...”

“Sen farkında mısın?”

“Hay hay...”

“Nasıl farkında oldun?”

“Adam, bunu anlamak için biraz zekâ, biraz düşünce yeter.”

“Yenidünya’dan eskilerine yayılan bu mesele her tarafta çalkandı. Âlim, cahil binlerce kafa bununla meşgul oldular... Bunu kimse bir sağlam kaba aktaramadı. Bu kadar düşünürlerin içinde senin kadar bir zekisi, düşüncelisi bulunamamış olduğuna şaşılır. Keşfettiğin hakikati söyle de şu meyhane köşesinde dehanı el çırparak alkışlayalım...”

“Efendim, bilmem bilir misiniz? Edison sağırdır. Sesi büyüten aletle konuşuyor. Diriler ile olan bu konuşma usulünü ölümlere de uygulamak istedi. Mesele bundan ibaret... Şimdi işi çaktınız mı?”

Bir kahkaha tufanı daha koptu. Bu akşamcılar mangası içinde miskin mistik suratlı birisi bu kahkahalara katılmaktan kaçınır görünerek dedi ki: “Gülmeyiniz... Ruhlarla eğlenilmez... Hem bu, böyle meyhane âleminde tartışılacak bir konu değildir. Başka şey konuşalım. Eğlenceli laf mı yok...”

Birkaçı birden: “Ooo... Demek ruhlardan senin ağzın yanık, onlardan söz etmeye korkuyorsun...”

“Evet. Ne zannettiniz? En imansızları düşündürecek gariplikte birkaç olay bilirim.”

“Bu garip olaylardan birisini anlat da biz de aydınlanalım...”

“Küçükken hava değişimi için ailece Kurtköyü’ne gitmiştik. Orada bir cinayet oldu. Katil bir türlü keşfedilemiyordu. Nihayet maktul, bir gece karısının rüyasına girerek caniyi ismiyle, resmiyle olduğu gibi haber verdi. Kadının ihbarı üzerine zabıta herifi yakaladı.”

Bir sağanaklı gülüşme daha koptu.

“O... O... Oo... Doğrusu dumanı üstünde pek taze bir olay... Necip’in çocukluk zamanında, yani bundan en az yirmi beş sene evvel olmuş bir cinayet... Haydi oradan, işine be! Zabıta, rüya üzerine insan tutuklamaz...” itirazları boşandı. Nafiz Efendi özlemle çektiği kadehlerin verdiği

tatlı bir baş dönmesi arasında bu ruh konusunu dinliyordu. Onun dünyaya, ahrete, ruha, cesede ilişkin pek derin bilgisi yoktu. Vaktiyle mahalle mektebinde *Tecvit*¹, *Mızraklı İlmihal*² ve sonra da rüştiyede³ *Emsile*⁴, *Bina*⁵ filan okumuştı. Fen, felsefe adıyla bazı bilgiler olduğunu işitirdi amma bunların itikat bozan, dolayısıyla ahiret için pek zararlı şeyler olduklarını vaizlerden çok defa dinlemişti. Dinî emirlere inanmayı ve öte tarafını karıştırmamayı kendi için en büyük bir vazife bilirdi. Onun zannınca ruh, insanın ten kafesinde kuş gibi tüneyen ve ölümünde uçan bir şeydi. Yanı başındaki mangadan dinlediği ruh konusunda yalnız Kurtköyü olayı sarhoş beyinde derin bir etki yaptı. Demek bazı cinayetlerde ruh, dünyaya inip katili ihbar edebiliyordu.

1 *Tecvit*: Kur'an'ı usulüne uygun biçimde okuma bilimi; bu bilimi öğreten kitap.

2 *Mızraklı İlmihal*: İslam dininin ilkelerini öğreten, kapağında mızrak resmi bulunduğu için "mızraklı ilmihal" diye anılan ilmihal kitaplarından biri.

3 Rüştiye: Ortaokul.

4 *Emsile*: İçinde Arapça fiil çekim örnekleri bulunan kitap.

5 *Bina*: Arapça fiil çatısını konu edinen bilim; bu bilimi öğreten kitap.

Akşamcıların çoğu kafaları tuttular. Kapanma zamanı gelen meyhane ağır ağır boşalıyordu. Lambalar kısıldı. Bir-iki ufak tefek hırıltı oldu. Şimdiki mundar rakıların sarhoşluğu da berbat oluyor. İçenleri kudurtuyor. Eski zamanda meyhanelerden olgun çıkanlar kol kola girerler, birkaç adımda bir, yol ortasında oturarak sarhoşça söyleyişlerle birbirlerine şiddetli sevgi içtenlik gösterirler, her köşe başında sarmaşırlar, öpüşürlerdi. Zamane içkilerinin sarhoşları ise sille tokatla görüşüyorlar; kama, revolver çekiyorlar, birbirinin ceplerini tarıyorlar, cüzdanlarını aşırıyorlar.

Nafiz Efendi bu çok özlediği rakıyla dudak dudağa çok öpüştü. Bulut gibi oldu. Fakat ona bir türlü doyamıyordu. Bu usturadan keskin rakı ile keyfini biledi, biledi. Bu meyhane köşesini bırakmak istemeyerek neşesini kendi düşüncesinin son kertesine kadar sağlamak için geceyi orada geçirmek arzusuna düştü. Lakin meyhane yönetmeliğinin son bendi uyarınca her koltuğunda bir garsonun tantanalı uğurlamasıyla kapı dışarıya azat edildi. Ayakta duracak hâli yoktu. Sarhoş, omzu ile havayı yarmak ister gibi yengeçvari yampiri kendini sokağa verdi. Hemen hemen yere kapanacak gibi sağnaklı bir yalpa ile karşiki yaya kaldırımını tuttu. Hava sakindi ama onun kafasından en zararlı zehirler ile karışık bir içkinin fırtınası kopuyordu. Langa'dan, semti olan Tavşantaşı'na kadar o duvar senin, bu duvar benim, böyle yalpa vurarak gidecekti.

Üçüncü yalpada belini bir duvara verdi. Düşündü. Muhterem kaynanası dolaptan aylık koçanının sır olduğunu anlayınca hırsızları belirlemede hiç güçlük çekmeyecekti. Zirzop damat bu şakayı ona birkaç defa daha yapmıştı. Kaynanası, karısı, baldızı üçü birleşirlerse Zirzop'u eşek sudan gelinceye kadar döverlerdi. Bu küçük ve yumuşak ellerin paparasını o, dört beş defa doya doya yemişti. Tadı damağında idi. Üç kadın dayak için birleşemezse kaynanası bir-iki defa ayılır bayılır, bununla mesele geçiştirilmiş olurdu. Bu üçlü ittifakı bozabilmek için bir menfaat göstererek müttefiklerden hiç olmazsa birisini ayırmak lazımdı. Çünkü damat ne kadar sarhoş olsa iki kadınla başa çıkabilirdi. Bu ince siyasetle bazen dayaktan kurtulurdu.

Sokakta sıra ile dizilmiş meyveciler, sebzeciler gördü. Büyük bir küfenin içine kule gibi istif edilmiş iri iri lahanalar dikkatini çekti. Çünkü kayınvalidesi zeytinyağlı lahana dolmasını pek severdi. Bir yalancı dolma ile kocakarıya koçanın acısını unutturmanın mümkün olabileceğini düşündü. Okkası on ikişerden dört buçuk okkalık koskoca bir baş lahana aldı. Tam elli dört kuruş verdi. Birkaç onlukla bir yüzlüğü de farkında olmayarak yere düşürdü. Şimdi bu lahanayı, kocakarının öfkesindeki şiddeti almak için, yanaşan vapurla iskele arasına konulan bir balon gibi kullanacaktı. Fakat meret ne kucağa sığıyordu, ne koltuğa... Kendini zor götüren Zirzop bu iri lahana kellesini nasıl taşıyacaktı?

Orsa boca,¹ düşe kalka, lahanaya söve saya yine kendini yola verdi. Kestirme gitmek için yangın yerlerine vurdu. Buralarda sokak gibi iki taraf duvarları olmadığından sarhoşun yalpa sahası açıldıkça açıldı. Havasını bulunca pupasına gidiyor. Bazen toprak kümeleri, taş yığınları ara-

1 Orsa boca: Bata çıka, iyi kötü.

sında kayboluyor. Yerlere kapanıyor... Bir süre dinlendikten sonra yine kalkıyor... Bazen engebeli yerlerde elinden lahanayı kaçırıyor. Turpgiller ailesinden, yerküre biçiminde gelişmiş bu yuvarlak sebze bir engele rastlayınca kadar yokuş aşağı lastik top gibi koşuyor... Biçare Zirzop, elinden mahpusunu kaçırmış bir jandarma telaşıyla kaçığın arkasından saldırıyor... O da, yere düşüp birkaç taklak atarak yuvar yuvar yuvarlanmadıkça bu yaramaz lahanaya yetişemiyor... Fakat küfürlerin binini bir paraya salveriyor. Haddini bildirmek için kaçağa yumruklar indire indire şöyle bağıyor:

“Vay anasını, avradını... silsilesini bellediğimin kaynanamın lahanası... Yumurcak oğlu yumurcak, seni yetiştiren bostanın toprağına... Bahçıvanın eline, ayağına... beş de parmağına...”

Zirzop o civarın tanınmış sarhoşlarındandı. Ağzından böyle ispiro edebiyatı saçılmaya başlayınca, arkasına biriki derken bir düzine kadar çocuk takıldı. Refia Hanım'ın damadı neşeyi taşırdığı zamanlarda çoğu zaman evine kadar böyle alayla giderdi.

Çocuklar: “Ulan bak... Ulan bak, Zirzop lahanayı dövüyor.”

“O, geçen gün ayağını vurmuş olduğu için potinle kavga ediyordu.”

“Sen onun İstanbul Ağaçşemesi'ne sövdüğünü işitmedin mi? Atıyor kantarlıyı...”

“Ne diyor be?”

“ ‘Behey utanmaz çeşme... Senelerden beri akmadığın hâlde ne yüzle gelenden geçenden, yaptırınının adına Fatiha, dua dilenirsin?’ Sonra ne ana bırakıyor, ne avrat...”

“O ne tuhaf adamdır be... Haydi kızdıralım...”